

Anglicizmusok a mai magyar szlengben

Záródolgozat

Jakab Szilvia

IV.-magyar - III.francia

A szleng fogalmának elméleti megközelítése

A magyarországi szlengkutatás az 1980-as években indult. Az 1990-es években egyre több tanulmány foglalkozott a kérdéssel (Mi a szleng?¹, A szlengkutatás útjai és lehetőségei², ill. Szleng és kultúra³ címmel gyűjteményes kötetek, önálló könyvterjedelmű munkák is jelentek meg, mindazonáltal a szleng vizsgálatának fogalmi-elméleti kérdései máig rendszerezetlenek, tisztázatlanok a magyar szakirodalomban. A nyelvészek szleng felé orientáltságának hiánya, a szakmai kör hosszas érdektelensége összetett tényezőkre vezethető vissza. A fogalmat nem normatív jellege alapján nyelvi devianciaként azonosították, a nyelvművelés érdekeltségi körébe vonták, perifériális jelenségként tartották számon. Az írott változatot normának tekintő nyelvtudósok kizárták kutatásaikból az alapvetően szóbeli úton terjedő szlenget. A téma háttérbe szorulásának persze megvoltak a politikai-ideológiai okai is: a vizsgált nyelvi magatartásforma gyakran szókimondó, titkos, a hatalmon levő politikai, társadalmi rendszer számára veszélyes, s ezért súlyos devianciaként értékelt kommunikációs folyamatként jellemezhető.

A máig jelen levő meghatározásbeli differenciák azt mutatják, hogy a problémát rendkívül sok oldalról meg lehet közelíteni, a nyelv dinamizmusából, időbeli-térbeli tagolódásából fakadóan a szleng összetett jelenségét nem lehet egyetlen ismérv alapján definiálni. Nem véletlen, hogy az a sokszor idézett vélemény máig érvényesnek mondható, miszerint a "szlenget mindenki felismeri, de senki sem tudja meghatározni"⁴, ill. a Péter Mihály által átalakított változatban a "szlenget mindenki ismeri és mindenki másként határozza meg."⁵

Találhatunk ugyan a szakirodalomban néhány konkrét definíció kísérletet, (lásd az ÉKSz.⁶ vagy Jelisztratov⁷, Connie Eble⁸ meghatározását) véleményem szerint azonban hasznosabb az

¹ Mi a szleng?. Debrecen, 1999. szerk.: Fenyvesi Anna, Kis Tamás, Várnai Judit Szilvia

² A szlengkutatás útjai és lehetőségei. Debrecen, 1997. szerk.: Kis Tamás

³ Vlagyimir Jelisztratov: Szleng és kultúra. Debrecen, 1998.

⁴ Kövecses Zoltán: Az amerikai szleng. in: A szlengkutatás útjai és lehetőségei. Debrecen, 1997. 7.old.

⁵ Péter Mihály: Húsz év múlva (Régebbi és újabb gondolatok a szlengről). in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 25.old.

⁶ Kis Tamás: Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához. in: A szlengkutatás útjai és lehetőségei. Debrecen, 1997. 240.old.

⁷ Péter Mihály: Húsz év múlva. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 34.old.

⁸ Connie Eble: A szleng meghatározásáról. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 137.old.

egyres szerzők által tipikusan kiemelt jellemzőket megvizsgálni ahhoz, hogy a Jelisztratov⁷ által kakofóniának nevezett állapotól elinduljunk valamiféle polifónia felé.

Magának a szónak eredete bizonytalan. Anna-Brita Stenström⁹ az izlandi slyngva elhajt, norvég slengja állkapcsát mozgatja, slengjeord szlengszó és skandináv sling germán eredetű tövekkel hozza kapcsolatba. Eric Partridge¹⁰ szerint a szó maga is szleng eredetű, a sling-kigúnyol, ill. a norvég slenja-ord szlengszó, slenja-namm gúnynév vagy slenja-kjeften ócsárol kifejezésekkel rokonítható. Eszerint vagy az angolból került át a skandináv nyelvekbe, vagy mindkét nyelvbeli előfordulása egy közös germán töre lenne visszavezethető. Connie C Eble¹¹ próbálkozik még a szó etimológiai elemzésével: ő a begger'language vagy rogues language (koldusok csavargók nyelve) kifejezésekre utal vissza. A legtöbb kutató ellenben azt a véleményt vallja, miszerint a szó eredete ismeretlen, homályos s első rekonstruálható adata az 1800 körüli évekre tehető, mikoris egy London környéki bűnözőcsoport használta saját, speciális nyelvezetének megjelölésére. Később jelentésköre kiterjedt más szubkultúrák egyedi nyelvhasználatára is. Annyi mindenesetre bizonyos, hogy a szleng jelensége lényegileg kötődik különféle társadalmi csoportokhoz. A fogalom megközelítésekor első lépésként szükségesnek látszik a viszonyítás olyan nyelvi megjelölésekhez, mint argó, tolvajnyelv, szociolektus stb. A szleng egyikkel sem tekinthető teljesen azonos érvényűnek. Jelisztratov⁷ szerint a szlengnek ezer változata létezik (ilyen a zsargon, argó, szociolektus is), s ezeknek a konkrét , térben és időben variálódva létező nyelveknek csak invariánsaként fogható fel. Péter Mihály⁵ pedig ezeket a realizációkat csak a szleng forrásaiként kezeli: a zsargon egy szakma, érdekeltségi kör nem hivatalos kommunikációja, míg az argó az alvilág nyelve, melynek legjellemzőbb jegye a titkosság. A szleng mindezeket egybefoglaló kategória, mely bármely politikai - társadalmi nonkomformizmus, antinormativitás, nyelvi standarddal való tudatos vagy nem tudatos szembenállás. Pavol Odaloš¹² szerint a szleng, a szaknyelvek, az argó mind-mind szociolektusokként, társadalmi, gazdasági csoportosulásokra jellemző nyelvváltozatokként értelmezhetők. Cseresnyési László¹³ nem is tartja feltétlenül szükségesnek a szleng terminust. Elég lenne egy nomenklatúra felállítása a zsargon, argó, regiszter, stílus típusú kategóriák meghatározásával, ahol a szleng egy prototipikus fogalomként, ismérvek rendszereként volna

⁹ Anna-Brita, Stenström: A szlengtől a szlengbeszédig. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 89.old.

¹⁰ Eric Partridge: Szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 213.old.

¹¹ Connie C. Eble: Szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 227.old.

¹² Pavol Odaloš: Mi a szociolektus és mi a szleng?. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.41.old.

jelen. A szakkifejezés körüljárásakor mindenesetre kézzenfekvőnek tűnik vagy pragmatikai vagy szociológiai, pszichológizáló, esetleg ontológiai szempontok érvényesítése. A szlengre jellemző tipikus kommunikációs helyzet legfőbb tényezői a következők:

A nyelvhasználók meghatározása terén a szakirodalom nagy súlyt fektet a férfiak, fiatalok, műveletlenek, deviánsok csoportjaira. Ez nem azt jelenti, hogy a társadalom más csoportjai nem használnak szlenget, csak azt, hogy a jelenség jellegéből fakadóan ezekre a nyelvhasználókra, életszemléletükre tipikusan érvényes (erősebb társadalmi tabuk vonatkoznak például a nőkre, a műveltebb egyének pedig inkább tudatában vannak a nyelvi előírásoknak). A szleng kialakulására, működésére legalkalmasabb közeg a nagyváros. Mivel a nem standard nyelv részeként él a társadalom tudatában, használói az intézményesen meghatározott keretek közül kirekesztettek lesznek. Kommunikációs mód tekintetében jellegzetesen szóbeli jelenség, a bizalmas, informális beszédstílushoz áll közel. Szóbeliségéből következően vizsgálata gyakran nehéz, hiszen kevés a rendelkezésre álló írott anyag. Leírva tehát ritkán, legfeljebb irodalmi művekben fordul elő, de ott is az élőbeszéd imitációjának, lerögzítésének szándékával. A beszélő a témájához általában humorosan, a nyelvi rendszerhez pedig kreatívan viszonyul. Rendkívül gyakori az új képes kifejezések, szintaktikai szerkezetek megjelenése, melyek viszont igen rövid életűek lehetnek. Némely szakirodalom a szleng legjellegzetesebb vonásának tartja a képi, metaforikus gondolkodásmódot, ill. a szinonimasorok kialakulását. Nyelvművelő szempontból a szlengszavak sokszor durva stílusregiszterbe tartozónak, társadalmilag tiltottnak minősülnek. A tiltásból fakadóan azonban a szókimondás, a tradicionális értékrend elleni lázadás jellemző rájuk. A szleng által közvetített nyelvi cselekvések az információátadáson, a dolgok leírásán túl: a megszólítás, nyomatékosítás, különböző érzelmek kifejezése, felszólítások, elutasítás. A kommunikáció célját mind a társadalom, mind a pszichológia felől meg lehet határozni. Kis Tamás Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához c. munkája¹⁴ szerint a szleng elsősorban szociálpszichológiai probléma, a vizsgálatát szolgáló nyelvi adatok csak járulékos tényezők lehetnek a kutatásában. A szleng nyelvi univerzálé, létrejöttének feltétele egy adott beszélőközösség. Minden beszélt nyelvnek minden korszakában jelen van, egy csoport elkülönült zsociális identitásának meghatározását és megerősítését szolgálja. Nem köznyelvi jelenség, létrejöttéhez szükséges egy bázisnyelv, melynek köznyelvi és nyelvjárási elemei is vannak. A szleng általában azonos érdeklődési körű,

¹³ Cseresnyési László: Esszé a szlengről. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 141.old.

¹⁴ Kis Tamás: Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához. in: A szlengkutatás útjai és lehetőségei. Debrecen, 1997.240.old., kiscsoportok - 247.old., nagycsoport - 250.old.

tulajdonságú csoportokhoz kötődik. Társadalmi szerepe, hogy erősíti az összetartozás érzését és elkülöníti a személyeket más társaságoktól. Mindig kiscsoportokban jön létre (kiscsoport fogalmának meghatározása - lásd Kis Tamás tanulmány¹⁴). Később egymással érintkező kiscsoportok nyelvének absztrahálódásával elveszti emocionális többletét, bekerülhet a köznyelvbe. A nagycsoport fogalma (lásd Kis Tamás tanulmány) tehát csak absztraháció, tagjai között nincs személyes kapcsolat. Elkülöníthetünk területileg szerveződő hely-, ill. szakszlenget (a közszleng kategóriája az egész nyelvközösség által ismert elemeket jelöli). A legtöbb magyar szlengfajta szakszleng, ilyen a diákok, narkósok, katonák szlengje. Egyedül az ifjúsági szleng sorolható a közszleng kategóriába. A kis- és nagycsoportokon kívül meg kell különböztetnünk a zárt és nyílt csoportok rendszerét. Zárt csoportot alkothat például egy munkahely dolgozóinak közössége, tagjai egész életükre e zárt szervezeten belül élnek, mely erősen meghatározza nyelvhasználatukat. Szlengkifejezéseik kötelezőek és leegyszerűsítettek. Ezzel szemben a nyílt csoport lehet egy baráti, közös érdeklődésű társaság változatosabb és fakultatív szlenggel. A nyelvmegújító, elkülönítő funkció paradox módon a szleng képződményeinek gyors, széles körű elterjedésével majd elhasználódásával jár együtt. A jelenség provokatív, tekintélyeket és normákat igyekszik megingatni, ennek ellenére fejlődésében előbb-utóbb divattá, konformmá válik. Gyors cserélődését érzelmi- értékelő jelentéskomponensének elhalványulása kíséri. Amortizálódása folyamán gyakran érintkezik saját ellenpólusával, a közhellyel. Jelisztratov⁷ szerint a szleng a társadalomban jelenlévő ellenkultúra megnyilatkozásaként, az eljövendő kultúra piszkozataként definiálható, elemei a nyelv társas és interperszonális funkcióját szolgálják a denotatívval szemben.

A pszichologizáló megközelítés eredményeit leginkább Robert C Chapman¹⁵ fejti ki Mi a szleng? c. tanulmányában. Szerinte a fogalom a legkevésbé nyelvi jellegű nyelvvel azonosítható, s a tudattalanban meglévő okok befolyásolják működését. Ilyen ok lehet az ego védelme a szuperegoval szemben, ill. a vágy és elutasítás az emberivel szemben. Végül vannak, akik nehezen meghatározhatóságára, expresszivitására és kreativitására tekintettel a szlenget a költői nyelvvel rokonítják. Célra orientáltságtól mentes játék ez, az ember játékszeretetének eredménye, nyelvi luxus vagy szómágia, ahol a dolgok valódi lényege felfejlik.

¹⁵ Robert C. Chapman: Mi a szleng?. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.277.old.

Forrásai lehetnek az egyes nyelvi rétegek, regiszterek vagy más nyelvek. Jespersen¹⁶ szerint az így átvett szavak mások, mint a szókölcsönzések általában: A kölcsönzés általában annak a szükségszerűségnek a következménye, mikor olyasvalamit akarunk kifejezni, aminek saját nyelvünkben nincs megfelelője. Ezzel ellentétben a szleng olyan szavakat használ, melyeknek van megfelelője a nyelvben, de már elkoptak. Előszeretettel vesz át olyan idegen szavakat, melyeknek hangalakijában van valami komikus, derűs. Partridge¹⁷ felhívja a figyelmet arra, hogy a film, rádió, tévé megjelenése megnövelte bizonyos országok szlengjének terjedését, melyek nemzetközivé válhatnak. (Az informatika szlengjét egyenesen a technika elleni lázadásként fogja fel.) Leggyakrabban az angolból vesz át a többi európai nyelv, különösen jelentős az amerikai angol "kereskedelmi archívuma". A már meglévő készlet megújítása négy fázisban történik: egy stabil központi mag mellé új változatok bevezetésével, régebbi változatok elhagyásával vagy az elem disztribúciójának megváltoztatásával. A kifejezések sorsa szintén négyféleképpen alakulhat: beilleszkedhetnek a standard használatba (pl. movie), maradhatnak szleng (pl. cool), eltűnhetnek vagy elavulhatnak a mindennapi nyelvhasználat során. A szleng a nyelv különböző szintjein jelenik meg (alaktan, hangtan, lexikológia, szintaxis stb.), a kifejezésekészlet variálódása azonban alapvetően a rendszer alapjait nem érintő szinteken megy végbe, leginkább a lexikológia területén.

A nyelvi kölcsönzés, a kétnyelvűség kérdéseiről

Mielőtt rátérnék a konkrét gyűjtött anyag szótárszerű tárgyalására, néhány szót kell ejteni a nyelvek közötti kölcsönzés, a kétnyelvűség jelenségéről. Kontra Miklós¹⁸ szerint a kölcsönzés társadalmilag meghatározott, külső hatások által befolyásolt folyamat. A kölcsönzés feltétele a kétnyelvűség valamilyen formája. A kétnyelvűség kognitív, lélektani, neurolingvisztikai, társadalmi és politikai kérdés egyben, a különböző tudományterületek elméleti és módszertani apparátusával, eltérő szempontokból vizsgálható. Egyes kutatók igen tágan értelmezik a kétnyelvűség fogalmát: Diebold¹⁹ szerint ez egy második nyelv lehetséges modelljeivel való érintkezés és ezek anyanyelvi környezetben való felhasználásának képessége. Weinreich²⁰, ill.

¹⁶ Otto Jespersen: A szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 211-212.old.

¹⁷ Eric Partridge: Szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 214-215.old.

¹⁸ Kontra Miklós: A nyelvek közötti kölcsönzés néhány kérdéséről, különös tekintettel "elangolosodó" orvosi nyelvünkre. Budapest, 1981.

¹⁹ Bartha Csilla: A kétnyelvűség alapkérdései. Budapest, 1999. 36-37.old.

²⁰ Kontra Miklós: A nyelvek közötti kölcsönzés. Budapest, 1981. 8-9.old.

Haugen²⁰ két nyelv bármilyen szintű tudását, felváltva használatát a bilingvizmus kategóriájába sorolja. Két nyelv kontaktusa során strukturális kontrasztivitás, interferencia lép fel, melynek folyamán az egyikbe bekerülnek a másik adaptálatlan elemei. Az átadó idiolektusát átveszi az átvevő, akinek értenie kell az átvett modellt (a modell a hasonlósági-különbözőségi skála szélsőértékei között helyezhető el), és indítéka kell, hogy legyen a kölcsönzésre (új fogalom megnevezése, presztízs). A kölcsönelem olyan innovációként határozható meg, amely nem belső keletkezésű, hanem idegen nyelvi elemek reprodukciója során kerül az illető nyelvbe. Elkülöníthetünk direkt kölcsönzést (egy nyelv elemeinek másik nyelvbeli reprodukciójára tett kísérlet), hibrid, illetve indirekt kölcsönzést. A hibridszavak egyik tagja idegen nyelvű, a másik az átvevő nyelv elemei közül való, indirekt kifejezéseken pedig a tükörfordításokat, jelentéskölcsönzéseket értjük. A közvetítés folyamatának vizsgálatakor az összes nem nyelvi tényező gondos mérlegelésére van szükség. Nem nyelvi befolyásoló erő lehet a hírközlés fejlettsége, a két nemzet nyelvpolitikája, a kölcsönzés csatornája, a közvetítő személyek, az átvevő nyelvközösség idegen-nyelvtudása stb. Nyelven belüli befolyásolók a már meglévő elemkészlet, a kölcsönzési mechanizmusok jellege, a két nyelv strukturális felépítése stb. A direkt, hibrid és indirekt fázisok tekinthetők az átvett kifejezések változásának történeti fokozataiként is, melynek során az átfonemizálódás, a grammatikai és morfológiai asszimiláció beépítik az egyes idegen szavakat a köznyelvbe.

Ország László²¹ úgy véli, az idegen nyelvből kölcsönzés szakadatlan folyamat, mely valamely részletvonatkozásban különbséget feltételez az átadó és átvevő nyelv használóinak civilizációja között. Az utóbbi időben mennyiségileg egyre több elem hatolt be a nyelv különböző rétegeibe, fogalmi területeire. A befogadás okai a folytonosan változó világ jellegzetes tárgy- és gondolatköreinek párhuzamos területei, művelődés- és kultúrtörténeti kapcsolatok. A civilizáció bonyolulttá válásával megnövekedett idegenszóimport a szakmai kifejezések köznyelvi terjedésével is együtt jár. Az angol infiltráció Nagy-Britannia és az Usa technikai fölényére, politikai és gazdasági súlyára, a nyugati világ presztízsnyelvének hatására, a divat és sznobság érzelmi mozzanataira vezethető vissza. Ország munkájában a szókészlet angol elemeinek első vázlatos, ideiglenes jellegű leltárfelvételét kíséri meg. Négy kritérium alapján határozza meg, hogy mit tekint angol jövevényszónak: Az első csoport a nyelvtörténetileg nyugati germán eredetű vagy ilyen tövekből hangutánzás eszközeivel vagy egyéb módon az angolságnak szigetországi, ill. észak-amerikai önálló életében keletkezett

²¹ Ország László: Angol eredetű elemek a magyar szókészletben. Budapest, 1977.

szavak halmaza (pl. film, klub). Második kategória a francia vagy más nyelvek által közvetített de egyértelműen angol kifejezések (pl. partner, sport). Angol jövevényszavaknak tekinthetők azok a nemzetközi szók is, melyek klasszikus, holt nyelvek szókészleteti elemeit felhasználva a brit vagy amerikai nyelv önálló életében keletkeztek, vagy nyerték el jelentésüket. Ilyenek a görög és latin származású mikrofon, neon, revolver, riporter, médium, detektív (ez egyébként szóhasadással jött át a detektive agent-ből) stb. Előfordulhat, hogy az átvétel az angolban is jövevényszóként él (ilyen pl. a viszki vagy a kóla). Ezek általában a gyarmatosítás, kereskedelem folyamán kerültek be az angolba. A rendkívül gyorsan változó angol nyelvi jelállomány előfordulási gyakoriságát (a szóbeli jelleg okán is) nagyon nehéz pontos adatokkal elemezni. Erre Országgh sem vállalkozik, felhívja azonban a figyelmet arra, hogy bármely nyelvi jelenség társadalmi érvényét elsősorban előfordulási gyakorisága határozza meg. Megkülönböztet ezenfelül nem asszimilálódó, félig vagy teljesen beépült szavakat. (Bár ezek a kategóriák átmenetiek, határaik elmosódnak.) A nem beépült lokalizmusok nálunk nem létező dolgot jelölhetnek (square, yuppie). Az asszimiláció folyamatát az egyes nyelvi szinteken külön-külön megvizsgálja. A grafémiai asszimiláció alaptörvénye az, hogy minél régebben került be egy elem, annál valószínűbb a fonetikus írása. A szűk körben használatos, átvitt értelmű, több tagú szavaknál gyakran megmarad az eredeti íráskép (pl. software, ketchup, unfair, high-life, self-made stb.).

A hangtani beilleszkedés rendkívül gyors lefolyású. A hiányzó beszédhangokat a nyelv a hozzájuk legközelebbinek, leghasonlóbbnak vélt fonémákkal pótolja. Ez az átfonemizálás, hanghelyettesítés jelensége. Tipikus hangtani asszimilációs változás például egyes msh-k vagy mgh-k meghosszabbodása (pl. tripp<trip, 'utazás', fless<flash, 'villanás', spíler<speeler, 'játékos') ^{hóme}
Tömeges kölcsönzések új hang, hangcsoport, allofón jelentkezését vonhatják magukkal (így keletkezett, terjedt el a magyarban a szókezdő vagy szóvégi -dzs-, pl. dzsojnt, a szóvégi -lm, pl. film, napalm vagy a szóbelseji -pj- hangkapcsolat, pl. kompjüter) A fonemikus adaptáció fázisainak rekonstrukciója, ellenőrzése nehéz feladat, az adatok hiánya valószínűleg a szótárak, nyelvtanok preszkriptív jellegének köszönhető.

Szófaji szempontból nézve főleg főneveket kölcsönzünk. Ennek magyarázata a kölcsönzés lélektani szerepe, az új tárgyak, fogalmak megnevezésének (vagy a már meglévők újranevezésének) szándéka lehet. Egyéb szófajok absztraháló erőfeszítést követelnek. A melléknevek általában egy tárgy már ismert tulajdonságának egyikét hangsúlyozzák, az igék pedig intranszítív, szuffixumot tartalmazó alakban kerülnek be a magyarba. Itt is találkozhatunk néhány tipikus jelenséggel: Ilyen a reduplikáció, amikor a többesszám jelével ellátott alakot a

nyelvi köztudat alanyesetben értelmezi, s hozzárak egy másik többesjelet (pl. steksz, koksz- itt még faszén értelemben - esetében a többesszám stekszek, kokszok lenne). Az -ing végű melléknévi igenév-, ill. főnévképzővel ellátott szavakat a magyar főnévként kezeli, s gyakran továbbképzzi igévé (doppingol, shoppingol stb.). Az -er végű folyamatos melléknévi igenévképzős alakok szintén főnévi kategóriába illeszkednek, s továbbképezhetőek (pl. revolverez). A morfológiai adaptáció során a kifejezések szuffixálás tekintetében különös termékenységet mutatnak (rengeteg például az igekötővel ellátott jövevényelem). Az idegen és magyar képzők, ragok keveredése, összetettsége a nyelvhasználók körében sokszor nem is tudatos.

A jelentésmódosulások tekintetében legalább ennyire bonyolult a helyzet. Jelentésmegtartás általában a nemzetközileg használt vagy hosszú alakoknál figyelhető meg (pl. pizsama, detektív). A poliszém kifejezésekből monoszémek lesznek jelentésszűkülés által (pl. görl, koksz, gengszter, partner, film). A jelentésbővülés ritka (pl. farmer esetében). Az élőnyelvi használat növeli a jelentésváltozás lehetőségét, a zárt szaknyelvi előfordulás ezzel szemben csökkenti. A jelentésmódosulásoknál tárgyalja a szerző azokat a tükörszavakat, melyeknél a nyelv nem a hangtestet veszi át, hanem jelentéstartalmat, belső formát. Ez a jelentéskölcsönzés korábbi idegen szót is helyettesíthet (pl. weekend>hétvége). Az ilyen összetett szavaknak három típusát különíti el: a hasonlóságon alapuló tüköralakzatot (skyscraper>felhőkarcoló), az eredetivel egyenértékű calque-ot és a részben idegen, részben hazai elemeket tartalmazó tükörhibrideket (pl. agytröszt, dalfesztivál). A csoportosítással azonban óvatosan kell bánni, hiszen gyakran nem lehet eldönteni, hogy kölcsönszóról vagy csak szemléleti azonosságon alapuló véletlen szerkezeti-alaki egybeesésekről van-e szó.

A gyűjtött szóanyag

Kísérleti anyaggyűjtésemet a bevezetésben elmondottak alapján vizsgáltam, s a szlenghasználók, a megkérdezett alanyok tipikus társadalmi csoportszerveződése alapján tagoltam. Ország László és Kövecses Zoltán erre vonatkozó adatait, szócikkeit is felvettem a leltáromba, ha azt az általam vizsgált nyelvhasználóktól hallottam. A gyűjtött szavakat szótárszerűen rendeztem el. A szócikkeket a magyar kiejtésnek megfelelően írtam, közlöm mellettük az angol írásképet és a magyar szlengben használatos jelentést (néha az angol eredeti jelentést is, de nem mindig). Az előfordulási gyakoriságra pontos adataim nincsenek, a megkérdezettek alacsony száma miatt csak következtető, hipotetikus számarányokkal tudtam volna szolgálni, ettől azonban eltekintettem. Az egyes csoportokhoz tartozó szóállomány előtt kis összefoglalót próbáltam nyújtani az illető szlenghasználók társadalmi helyzetét, szocializációs jellegét, szokásait illetően. Főleg lexikai kutatásaim során közel sem törekedtem (adat és időhiány miatt nem is törekedhettem volna) tökéletes és végleges állomány elemzésére, kultúrtörténeti tanulságok levonására. Munkámat csak kiindulópontnak szánom további nyelvészeti, szociológiai vizsgálódások számára.

A narkósok szlengje

Az angol kábítószeres zsargon kölcsönzése nem egyedi magyar jelenség. Andersson-Trudgill Mi a szleng c. munkájukban²² a kábítószeresektől átvett szavakkal támasztják alá a kölcsönzések szaporodásának tényét. Kövecses Zoltán Magyar szlengszótára bevezetőjében²³ változásokat említ a narkós szlenget érintően: Nyelvhasználatuk ezideig szinte teljesen az angol szavak tükörfordításán alapult, mára a nyelv kezd teljesen elmagyarosodni. Mindezek ellenére megjegyzi, hogy az angol hatása ebben a társadalmi csoportban a legerősebb. Fazekas Erzsébet²⁴ dolgozata szerint mivel a drogg kultúra a 20. században nyugati termék, a kábítószeresek nyelvhasználatára is elsősorban az jellemző, hogy rengeteg nemzetközi szót használnak, melyek többsége angol eredetű. Ezek fokozatosan beépülnek a magyar ragozási rendszerbe (pl. szpídel, dzsojntot szív). Drognak minősíthető minden természetes és

²² Andersson, Lars-Gunnar - Trudgill, Peter: A szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. 257-258.old.

²³ Kövecses Zoltán: Magyar szlengszótár. Budapest, 1998. XXXII.old.

mesterséges anyag, mely az élő szervezetbe jutva annak egy vagy több funkcióját megváltoztatja. Szokás elkülöníteni legitim és illegitim drogokat (kábitószereken én most csak az illegitim szereket értem). Hatóanyag szerint megkülönböztethetünk ópiátokat, stimulánsokat, hallucinogéneket, szorongásoldó gyógyszereket, ill. psychoton hatású pótszereket. További csoportosítás a kemény- és lágydrogok fajtáinak elkülönítése. A kábitószerfogyasztás jelensége a társadalmi és kulturális környezet szerves része. Értékelését tekintve sokáig nem esett szó róla Magyarországon. A 60-as, 70-es években csak bizonyos zárt szubkultúrák éltek vele, a 80-as években többnyire házilag előállított szerek terjedtek. A 90-es évektől viszont mind a nemzetközi, mind a hazai piac megnőtt, s ez komoly gazdasági, politikai, jogi problémákat teremtett. Magyarország már nemcsak tranzit, hanem célország is lett a nemzetközi kábitószerpiacon. Hazánkban évente ugrásszerűen nő a drogfogyasztók száma (bár felmerülhet annak a kérdése is, hogy kit tekintünk annak). Az egyes kábitószerfajták jellegzetesen köthetők bizonyos társadalmi rétegekhez: Gyógyszereket elsősorban a felnőtt réteg, orvosok, egészségügyben dolgozók szednek, akik hozzájuthatnak. A 14-18 év közöttiek közül kerül ki a legtöbb pótszert, ragasztót, hígítót használó fiatal. Amfetaminszármazékokkal élnek tipikusan a sofőrök, diákok, sportolók. A trippet, LSD-t, kenderkészítményeket fogyasztók csoportja a legheterogénebb. Általában beilleszkedési zavarokkal küzdő, perifériára szorult fiatalokból áll. A gyógyszeresekre, illetőleg a szipusokra nem jellemző a sajátos szókincs, a narkósok szlengejére vonatkozó gyűjtésemet többnyire a lágyabb drogokat fogyasztó fiatalok között végeztem. Az angolból átvett elemek gyakran leszivárognak az ifjúsági nyelvbe, hiszen a drogfogyasztók élményeik kifejezését átvetítik az élet egyéb területére (pl. a mozizik kifejezésben). Ezt átveszik a köznyelvi beszélők, akik sokszor nem is ismerik a szavak eredetét. A 90-es évek új kábitószerfajtáinak hulláma, a folyton megújuló piaci kínálat (a meszkalin és a varázsgomba, peyotl, psilocybe az utóbbi 3-4 évben terjedt el) a szókincs gyors és állandó megváltoztatását, módosítását igényli. A narkósokat nyelvhasználatukban a társadalom többi rétegétől való elkülönülés, a hatóság félrevezetése és egy csak rájuk jellemző életérzés és gondolkodásmód kifejezése motiválja. Beszédmódjuk tipikusan szóbeli. Gyakran nem ismerik az átvett szavak eredeti megfelelőjét, így alak- és jelentésmódosulások következnek be nyelvükben (a németből átvett vamzer besúgó kifejezésnek pl. xamzer, amzel, vamzel alakváltozatai is ismeretesek). Jellemző erre a nyelvváltozatra a különösen gyors és gyökeres jelentésváltozás (ez a titkosság

²⁴ Fazekas Eszszébet: A kábitószerekek nyelvhasználatáról. in: Egyetemi Szociolingvisztikai Dolgozatok I. Budapest, 1993. 43.old.

követelményének is betudható), pl. a mancsi eredeti jelentése összetekert, 'tölcsérbe helyezett marihuánás cigi', ma azt az 'éhségérzetet jelöli, ami rendszeren a szívást követi'. A narkósok nyelvi magatartására jellemző a változatosság, mobilitás, emocionális színezettség. Szlenghasználatukat az egyes drogok típusa szerint tovább lehet tagolni, közös vonás azonban a szinonimasorok, kicsinyítőképzős származékok nagy száma. Szókincsük lehet helyileg kötött (egy közösséghez tartozó), asszociációs készségük, emocionális beállítottságuk különösen erős. Egyszerű és gyors kommunikációs elemeik az illegalitás miatt hihetetlen változékonyságot mutatnak. Ugyanakkor általános, mindennapi kifejezéseket használnak jelentésmódosítással (mindenfajta szuffixummal, igekötővel ellátva), hiszen alapvető követelmény a mindenki számára érthetőség (a szexualitásra, nemi életre, színekre, ételekre utaló szavaik mögött titkos jelentések húzódnak meg). A képi kultúrának az információhordozásban betöltött szerepe általánosan is egyre nő, a drogfogyasztók gondolkodásmódja pedig hallucinációs fantáziavilágukból fakadóan különösen képszerű. Nyelvük teli van metonimikus, metaforikus névátvitellekkel (pl. merci - a Noxiron papírján Mercedes található), hangalakon alapuló jelentésátvitellel (trikó<trip, mariska - marihuana, hernyó - heroin stb.), jelentésszűküléssel (anyag, por), szóképzéssel (hercsó, dzsodzsó, marcsa, amfi), az igekötők gyakori használata (gyakran a köznyelvitől eltérő jelentésben, pl. szétszív-nagyon beszív), csonkulással, becézéssel, pl. ritt-Coderit, mari-marihuana, kokó-kokain, hercsi-heroin stb. Ezenkívül az angol szlengekifejezéseket lefordítják, pl. fű=grass, szar=shit, hó=snow, cukor=sugar. Belső szóképzéskor az argóból és ifjúsági nyelvből is merítenek, tehát ezek között a nyelvi rétegek között kölcsönös viszony van (olyan kifejezések jelzik ezt, mint lebeg, pörög, varázsol, bemozog stb.) A drogfogyasztók nyelvhasználatát hasonló életérzés, tudati-érzelmi folyamatok irányítják. Közösségükben, közös értékrendjükben fakadóan nagyon erős a kommunális érzés. Olykor túlságosan is zárt szubkultúrájuk, mindenféle adatgyűjtéstől való ódzkodásuk gyűjtésemet is jelentősen megnehezítette.

Az amfetaminszármazékokat úgy készítik, hogy a papírt feloldott LSD-be és amfetaminba áztatják, ezután pedig ábrával jelölik. A különböző típusokat a fogyasztók az ábrák alapján nevezik el:

bártszimson < Bart Simpson rajzfilmfigura

dzsóker, dzsolidzsóker < ang.joker, jolly joker, 'bohóc'

redszár < ang. red star 'vörös csillaggal ellátott bélyeg'

szmájli < ang.smiley 'mosolygó arc'

szupermen < ang. superman stb.

velkam < ang. welcome 'isten hozta' felirat

amfe, amfi - az amfetamin megfelelői

díler < ang. dealer 'kábitószer terjesztő'

disc - 'meszkalin' elnevezése metonimikus jelentésátvitellel az alakja miatt (a magyarban korongnak is nevezik)

dopping < ang. dopping 'felfokozott izgalmi állapotot okozó szerekre' értik

drog, drogos, drogozik < ang. drog, 'kábitószer' a kifejezés beépült a magyarba

dzságler < ang. juggler, 'csaló, megbízhatatlan utcai árus'

dzsánki < ang. junkie, 'kábitószer élvező'

dzsánki dzset < ang. junkie jet, 'fecskendő'

dzset < ang. jet, 'fecskendő'

dzsojnt, dzsodzsó, dzsodzsesz, dzsodzsi < ang. joint, az angolban eredetileg 'ízületet' jelent, nálunk először 'sima dohánnyal, marihuanával, hasissal, majd bármilyen szívható kábitószerrel töltött cigit' értenek rajta

eksztázi vagy ekstazi - az extázis latin szóból, angol közvetítéssel, 'egy bizonyos, amfetaminszármazékot tartalmazó tableta, por'

eszid, eszidparti < ang. acid, party, 'amfetaminszármazékot tartalmazó kábitószer, melyet speciális alkalmakkor, bulikon fogyasztanak', a köznyelvben egy 'zenei irányzatot' is jelöl

filing, filingel < ang. feeling 'érzés' alakból, nálunk 'a kábitószer használata során fellépő állapotot, fizikai érzetegyüttest' jelöli

fless, flessel, flesselsz < ang. flash felvillanás, örömezés, 'a kábitószer belövését követő feldobott állapotot' jelöli

grász < ang. grass fű, a szó jelentésszűküléssel használatos a 'marihuánás és hasisos készítményekre'

haska, haskó, hes < (ang. hash) a 'hasis' rövidített formái

hc - 'Hydrocodein'

heppi < ang. happy, 'kábitószer hatása alatti eufórikus állapot'

hercsó, hercsi, hercsis, hernyó, heró, sznó (metonimikus alakzat a színre vonatkozóan), háeren (HRN rövidítésből) - a 'heroin' becézett nevei (a heroin helyett gyakran használnak szexualitásra vonatkozó kifejezéseket, a fecskendőt például 'nőnek' hívják)

kod-nox - 'Codein és Noxiron keverék'

kokó, kocsz, koki, bekocszol - a 'kokainra' vonatkozó megjelölések, (a kokain használata Magyarországon drága volta miatt csak az utóbbi években lendült fel)

krek < ang.creck, 'belövés, durranás' jelentésben

mari, marcsa, marcsi, mariska, maresz < ang.'marihuana' becézése, a szó a portugálból (mariguana 'méreg'), vagy a mexikóiból (Maria Juana) került az angolba

merci - a 'noxiron' megnevezésére a papírján látható Mercedesből következően metonimikus jelentésátvitellel

morfi, morfó, monyó, monyesz - a 'morfium' becézett nevei

nepper < ang.nepper, 'kábitószer terjesztő' (a díler és nepper között tudtommal nincs jelentésbeli különbség, egymás szinonimájaként élnek)

P - 'Parkán'

para, parázik < ang. para- 'át' jelentésű előtagból, bármilyen kábítószeres kifejezésre, élményre használják - "Beparázott a szertől. Leparázik egy kis cuccot." A szó bekerült az ifjúsági nyelvbe 'fél, idegeskedik' jelentéssel.

pusör < ang.pusher 'rámenős eladó, megbízhatatlan árus'

revolver, revkó - 'fecskendő' jelentésben egy már beépült, angol származású közsavunkat használják jelentésmódosítással

ritt - 'Coderit', csonkítással

sit < ang.shit 'szar', a 'hasisra vagy nem tiszta heroinra' használják, metonimikus jelentésátvitellel barna színe miatt (a jelentésmódosulások legtöbbször a szín, alak vagy hatás tényezőitől befolyásolva történnek)

sotgán < ang.shotgun, eredetileg 'vadászpuska' jelentésű, a szlengben 'azt a cselekményt jelöli, mikor a cigit az égő végén szívják, valaki pedig a másik végén fújja', így erősebb a hatás

szmókol < ang.smoking, 'dzsojntot szívni'

szpíd, rock and roll, szpídi gonzálesz, szpídel, sznó (ang. snow 'hó') - 'amfetaminszármazékot tartalmazó tableta neve'

sztond, sztondul < ang.stoned, 'narkotikumtól lefáradt, cselekvésre képtelenség' - "Teljesen le vagyok sztondulva!"

tripp, trikó, trinyó, trippezni, trippel < ang.trip, 'utazás' jelentésű szóból jelentésátvitellel

Az internet nyelve

Pusztai Ferenc Magyarul és magyarán c. cikkében²⁵ a magyar és angol nyelvek pozícióváltását az informatika gyorsan terjedő és viharos tempóban változó eszköztárában véli leginkább felfedezni. Igaz, a globális gazdaság és számítógép-hálózat meghatározó nyelve - a helyi sajátosságaitól megfosztott világangol - mindenki számára érzékelhető, gazdag terminológiai változást hozott. Egyes nyelvészek jóslásai szerint ez a lexikai kör lesz az egyik legdinamikusabban változó réteg szókincsállományunkban. A világviszonylatokban fenyegető kétnyelvűség, az internet-angol feltétlen egyeduralma, más nyelvek bekebelezése véleményem szerint azonban kissé túlzott és alaptalan jóslatok Pusztaitól. A számítógépes hálózatok elterjedése egy új lépcsőt jelent a médiatörténet, a hírterjesztés, a tömegkommunikáció fejlődésében. S ugyanúgy, ahogy a televízió vagy a rádió annak idején egy új, teljesen sajátos kommunikációs forma megteremtésével eddig még nem ismert nyelvi mechanizmusok életbe lépését hívja elő. Az internetnyelv közlésfolyamatbeli pozíciója rendkívül egyedi. A beszédpartnerek sem vizuálisan, sem audiálisan nem lépnek kapcsolatba egymással. A hálózaton keresztül történő kommunikáció a személyazonosság elfedésével egyfajta szabadságot biztosít. A csatornákon bárki kapcsolatba léphet bárkivel. Az egész világot behálózó virtuális (nagycsopor- típusú) közösség összetartó ereje maga a kommunikációs csatorna, a gép. Beszédmódjuk tipikusan írásbeli, de ez az írásbeliség is gyökeresen átalakítja a tradicionális paradigmákat. A számítógépen számos nyelven folyhat a társalgás, információáramlás. Leginkább azonban egy helyesírási szabályokhoz legkevésbé sem alkalmazkodó (ill. egy új, az érthetőség szempontjait figyelembe vevő írásformát kialakító) keveréknyelv használatos. A jakobsoni, bühleri tradicionális kommunikációs sémát alapjaiban meggingató századvégi-századeleji beszédmód egy speciális szleng létrejöttét és működését tette lehetővé. Az informatika szlengjét tudtommal még nem sokan vizsgálták, az általam összegyűjtött anyag szinte a végtelenségig bővíthető az internetto szótárakból és a mindennapos chetelés során. A következőkben felsorolt szavaknak a legváltozatosabb írásképi formáit meg lehet találni, ezek felsorolását nem kísérem meg.

²⁵ Pusztai Ferenc: Magyarul és magyarán. in: A magyar nyelv az informatika korában. Budapest, 1999. (Magyarország az ezredfordulón. Szerk.: Glatz Ferenc)

A/S/L, áesel < ang. age,sex,location rövidítése, ismerkedésnél, hálózaton belüli találkozásnál használják, hogy megtudjanak valamit a másik személyazonosságáról ('életkor, nem, tartózkodási hely')

ápgrédel, felápgrédel < ang. upgrade- ből, 'továbbfejleszt' értelemben, a felápgrédel tautológiának minősül, hiszen a fel- prefixum már ott van up- alakban az angol szóban

bagos < ang. bug 'bogár' jelentésű szóból, eredetileg 'programhibát' jelentett, később 'bármire értik, ami nem működik a hétköznapiakban', átkerült a köznyelvbe (a szó jelentésmódosulása állítólag úgy következett be, hogy a korai számítógép hibákat gyakran a szerkezetbe szorult bogarak idézték elő)

brózol < ang. browse, 'keres az interneten'

csetel < ang. chat, 'beszélget az interneten'

csipszet < ang. chipset, 'számítógépes alkatrészeket' jelöl (az alkatrészek jelölésére magyar kifejezést is alkottak, a lapkakészletet, mely azonban nem terjedt el)

fanmúvik < ang. fun-movie, 'rövid, vicces filmek' a neten

felkonektel < ang. connect, 'csatlakozás', 'internetre csatlakozik'

főnol < ang. phone, 'telefon' internetes nyelvből került át a köznyelvbe

hekker, meghekkkel < ang. hack, hacker kifejezésből, eredetileg az angolban 'lelkes, az átlagosnál leleményesebb programfelhasználót' jelentett, ma 'számítógépes kalózt' jelöl nálunk és az angolban is

hómpédzs < ang. homepage, 'bemutató oldal', egy bizonyos dologról közöl információkat (megfelelő magyar elnevezések hiányában nagyon nehéz visszaadni a pontos jelentését)

kenszel < ang. cancel 'valami érvénytelen, törölve', átkerült az ifjúsági nyelvbe

kopizni < ang. copy, 'fájlt átmásol'

led < ang. led, 'készenléti fény' értelemben

lol - 'hülye vagy, nem értem' értelemben, eredete ismeretlen, talán rövidítés lehet

mélezik < ang. mail, 'posta' szóból, 'üzenetet, e-mailt (elektronikus-mailt) küld a számítógépen'

míting < ang. meeting, 'találkozás az interneten', a kifejezést az egyre gyarapodó üzleti szlengben is használják hasonló értelemben

mp3 - eredetileg egy 'program neve, melynek segítségével zenét lehet letölteni az internetről', később általában a 'zene' értelmében is használják - "Vannak jó mp3 -aid?"

múvol < ang. move, 'fájlt átmozgat' - "Múvold már át!" Később átkerült az ifjúsági nyelvbe 'megy valahova' jelentésben

net - 'Internet' rövidítésére, angolul 'hálót' jelent

pingel < ang. ping, eredetileg 'kiadni a ping parancsot', majd 'valakire rátelefonálni'

rilíz < ang. release, 'valamilyen projekt elkészülte után a kész rendszert üzembe helyezik'

rúlz < ang. rules, 'király, nagyon jó' jelentésben

szájt < ang. site, 'oldal', 'weboldal' jelentésben

szákk < ang. suck, 'béna, égő' értelemben

szkener, beszkenel < ang. scan, skanner, 'színes nyomtatóba berak'

szörcsöl, szörcsög < ang. search, 'keresgél a neten' (alakmódosulás a magyar szürcsöl, szörcsög hangutánzó szó hatására)

szpídes < ang. speed, 'amikor gyors a kapcsolat az interneten' (kábitószeres nyelvből?)

tókolni < ang. talk, 'beszélgetni, csevegni a hálózaton keresztül'

tréler < ang. trailer, 'mozielőzetes', először csak a 'gépen megjelentetett műsorra', később 'minden mozielőzetesre vonatkozik'

vander < ang. wander, 'kalandozni a hálózaton belül', a kifejezés átkerült az ifjúsági nyelvbe 'vándorolni, kalandokat keresni' jelentésben

web < az angol web, 'háló' jelentésű szóból, 'számítógépes programháló' jelöl (a net 'sima háló', míg a web 'pókháló' jelöl az eredetiben)

vinyó - 'winchesterből' jön

Az ifjúsági nyelv (zenei és divatnyelv)

A narkósok és az internet szakszlengje után egy nagyobb csoportot különítettem el, az ifjúsági nyelvbe tartozókat. A kiscsoport-szlengekre közösen jellemző az a folyamat, melynek során egy szakszleng jelentésbővülés, jelentésmódosulás (esetleg alakváltozás) útján veszít emocionális töltéséből, s a társadalmi csoportok közti érintkezések folytán bekerül az ifjúsági nyelvbe, majd köznyelvbe. Az ifjúság által használt szleng fogalma közelít a közszleng vagy általános szleng (mindenki által ismert szleng) kategóriájához. Ezek a nyelvi változások, mozgások kölcsönösek és folyamatosak. Gyakran nem lehet megállapítani egy-egy szó pontos hovatarozását. A fiatalok legtöbbször a divat és a zene kifejezőkészségéből vesznek át elemeket (ezt jelzem a szócikkek felsorolásakor), de lényegében a narkós és internetszleng kapcsán már említett szavak is felbukkanhatnak közöttük.

ambient, ambient abszolút < ang. ambient, 'hangulat' -ból , nagyon új kifejezés, főleg Pesten ismerik, egy, az utóbbi időben feltűnt 'zenei irányzatot és a hozzá kapcsolódó életstílust', 'szokásokat' jelöli

ándergránd < ang. underground, 'alternatív, alter'

aplikál, felaplikál < ang. application, eredetileg valamelyik szakszleghöz jöhetett, most szinte bármilyen cselekvésre használják. pl.: "Felaplikálom magam a negyedikre."

art < ang.art, 'művészi, művésziessé (pej.)'

autszájder < ang. outsider, 'lázázó, kívülálló'

bádzset < ang. budget, 'kötségvetés'

bend < ang. band, 'banda, zenekar' értelemben, beépült

beturbóz, felturbóz < ang.turbo, 'felgyorsít, felerősít'

bics < ang. beach, 'lemenni a partra, strandra (pejoratív)'

bics < ang.bitch, 'kurva, ribanc'

big < ang.big, 'nagy' - "Ez a biggistnél is biggerebb!" (Az angol melléknévfokozókat teszik hozzá)

bingo < ang.bingo, 'telitalálat, talált' (indulatszó az angolban, 'találatot' jelent), beépült

biznisz < ang.business, 'üzleti élet', jelentésbővüléssel ma általában az 'életre' is használják (pl. találkozásnál : "Na, hogy megy a biznisz?")

boj < ang.boy, 'ember, gyerek, fiú'

bomber, bomberes < ang. bomber, 'bőrfejű'

bórd, bórdos < ang.board-ból, 'deszkás, egy zenei irányzatot, sportot, életstílust' is jelent

csempjón < ang. champion, 'bajnok, nyerő, szerencsés, ügyes' értelemben

csenelszörfing < ang. channel-surfing, 'csatornákat kapcsolgat'

damessz < ang.damned ass, dam'ass, 'seggfej, kibaszott segg' (a Beavis and Butthead rajzfilmből jön)

dark, darkos < ang.dark, 'egy adott zenei irányzat követőjét' jelöli

denszel < ang. dance, 'táncol'

dídzsé < ang. disc jokey, 'lemezlovas' rövidítése

digit < ang.dig it, 'bírom, szeretem' (Beavis and Butthead-ből)

diszblád < ang.this blood, 'faji előítéleteket' fejez ki, például, ha egy romáról beszélnek lekicsinylően, csak annyit mondanak - "Diszblád!"

dizájn, dizájnos < ang.design, 'jó küllemű, impozáns kinézetű'

dóp < ang.dope, 'hülye narkós'

döbeszt < ang.the best, 'a legjobb'

drinkel < ang.drink, 'iszik', általában pejoratív értelemben használják 'szeszes italt fogyaszt' jelentésben

dúit < ang.do it, 'csináld' (Beavis and Butthead-ből)

dzsámp < ang.jump, 'ugrálj, csináld', zene, tánc közben használják a fiatalok

dzsesszes < ang. jazz, 'béna, esetlen'

dzsipszi, dzsipo < ang.gipsy, 'cigány'

Dzsízösz Krájszt < ang.Jesus Christ, indulatszóként

dzsoging, dzsogingol < ang.jogging, 'edzeni'

dzsóker < ang.joker, 'nyerő, nagyon jó'

efekt < ang. effect, 'hatáskeltő tényezőkre' használják

eksön < ang.action-ból, 'cselekvés, akció' (sokszor a 'szexuáli aktusra' értik - "Ment az eksön.")

etecsmen < ang. attachement, 'csatolt irat'

fájt < ang.fight, 'harcot, csatát' jelöl, elvéve találkoztam a sztrítfajt - ang. streetfight, 'utcai harc' kifejezéssel is

fák < ang.fuck, 'baszdmeg'

fáksit < ang.fuckshit, 'kibaszott szar'

fáni < ang. funny, 'vicces, poénos'

fánki < ang.funky, 'vidám, lelkes'

feltuningol < ang. tunning, 'felerősít'

fész < ang.face, 'ember, arc'

filing < ang. feeling, 'hangulat, érzés' (drogosok nyelvében is)

fitnessz < ang.fitness, 'életerő'

fless, parti-fless, mjuzik-fless < ang.flash, music,party, 'pillanatnyi örömrzet zenehallgatás vagy bulizás folyamán', 'nagyon jó, vagány' jelentésben is

full, fullos, fullextra < ang.full, extra, 'teli, mindennel ellátott'

gád < ang.God, 'Isten', indulatszóként

gangsza (ganxta) < ang.gangster, 'kemény, vagány személyt' jelöl (előfordul g. és o.g. rövidítésben is - original gangster -), 'zenei irányzatra' is értik - gangster-rap

geg < ang.gag, 'műsor, poén, rögtönzés'

géj < ang.gay, 'meleg, homoszexuális'

gémóver < ang. game over, 'vége, vége a játéknak'

geng < ang.gang, 'banda'

góingol < ang. go, 'megy, indul valahová'

grup < ang. group, eleinte 'zenei,' később 'mindenféle csoportot' jelöl, beépült

háj < ang. hi, köszönésforma

hájtek < ang. high-tech, 'extra, csúcsmínőségű, (high-technology-ból jön)

hard < ang. hard, 'nehéz, kemény'

hardkór < ang. hard-core, eredetileg 'zenei irányt' jelölt, később elterjedt 'kemény, durva' jelentésben is

hedsz < ang. heads, 'fejek'-ből Jelentése: "Nézd, milyen alakok!"

hello < ang. hello köszönésformából, teljesen beépült

hendikep < ang. handicap, 'hátrányos helyzetű', pejoratív értelemben is ('béna')

hepi < ang. happy, 'boldog, jó'

hipster < ang. hipster, 'a legmodernebb dolgokért rajongó'

hólisit < ang. holy shit, 'szent szar' káromkodásként

horor < ang. horror, 'szörnyű, borzalmas'

imidzs < ang. image, 'arculat'

imidzsméker < ang. image-maker, 'mesterkelt, alakoskodó', pejoratív

ítíng < ang. eating, 'ennivaló, evés'

juppi < ang. yuppie 'fiatal, befutott üzletember'

kes, kesben fizet < ang. cash, 'készpénz'

kibekkel < ang. beck-ből, 'túlélni, átvészelni' (az angol foci hátvéd kifejezéséből jön)

kilör < ang. killer, 'gyilkos, nagyon nehéz, kemény'

kommersz < ang. commercial, 'tömegtermék, tömegcikk'

kontent < ang. content, 'tartalom'

krézi < ang. crazy, 'őrült, őrület'

kúl < ang. cool, 'nagyon jó, tök jó'

kult < ang. kult, 'kultikus, fontos alapvető'

lájf < ang. life, 'élet, hangulat'

lájtt < ang. light, 'könnyű'

láv, dúl a láv, belávol, ríli láv < ang. love, really, 'szerelem, megszeret valamit, valóságos szerelem'

lecsekkol < ang. check, 'ellenőriz'

leszedált < ang. sedate, 'lestrapált, nyugodt értelemben', beépült

limón, szvíti < ang. lemon, sweetie, 'diszkós, kényes kamaszlány'

- lóbádzset < ang. low budget, 'magas költségvetésű'
- lokálhíró < ang. local heroe, 'helyi, vagány csávó'
- lúzer < ang. loser, 'vesztes, béna, balek'
- martenszes < ang. Martens márkanevből, 'bőrfejú'
- méjnsztrím < ang. mainstream, 'fő irányzat'
- mékáp < ang. make up, 'sminkelni', a divat nyelvéből
- míting < ang. meeting, 'megbeszélés'
- monszter < ang. monster, 'béna, csúnya, szörnyű, vissztaszító'
- multi < ang. multi (latinból), 'hatalommal, vagyonnal rendelkező'
- múvi < ang. movie, 'mozi, film'
- múvol < ang. move, 'mozog, megy valahova' - "Múvoljunk már valahova!" (a számítógépes nyelvben is megvan)
- nó < ang. no, 'nem'
- nóproblem < ang. no problem, 'nincs baj, semmi probléma'
- nóvéj < ang. no way, 'soha, semmiképpen' (az angolban német eredetű)
- nyú sztájl < ang. new style, 'új stílus, arculat'
- oldszkúl < ang. oldschool, eredetileg 'egy 80-as évekbeli rapzenei irányt' jelent, később 'bármilyen 80-as évekbeli jelenségre' használják
- órájt < ang. all right, 'minden rendben, oké'
- p.r. < ang. public relation rövidítése, 'előnyös kapcsolatokkal rendelkező'
- parti animál < ang. party animal, 'állandóan bulizó személy' (pejoratív)
- parti, partizni < ang. party 'buli, zenés, táncos összejövetel', majdnem teljesen beépült a nyelvbe
- perfekt < ang. perfect, 'tökéletes'
- pink < ang. pink, 'rózsaszín'
- pírszing < ang. pierce, 'szúrni' -ből jön, 'testékszer' jelentésben a divat nyelvében használják
- píszelni < ang. peace, 'nyugalom, pihenés'
- pjúr < ang. pure, 'tisza'
- popper < ang. pop, 'popzenei irányzatot követő' (mint popular music)
- professzionális, pro < ang. professional, 'profli, szakmailag tökéletes', félig asszimilálódott
- projekt, prodzsekt < ang. projekt, 'terv, cél, program'
- ríl lájfl < ang. real life, 'valóság, kemény valóság'
- seft, seftel < ang. cheft, 'üzlet, üzletel'
- sit < ang. shit, 'szar'

sms < ang. short message service rövidítése, 'szöveges üzenet'
só < ang. show, 'bemutató', beépült
sóbiznisz < ang. show-business, 'szórakoztatóiparba befektetett pénz'
sómen < ang. show-man, 'híres közéleti személyiség'
soping, sopingol < ang. shopping, 'vásárlás, vásárol'
sótájm < ang. show-time, 'a bemutató kezdésének ideje', 'buli kezdetekor' is szokták mondani
speciál, speckó, spéci < ang. speciál, 'speciális', régen használatos, szinte teljesen beépült
stuff < ang. stuff, 'anyag, dolog' (érdekes, hogy nem fonetikusán ejtik, tehát az írásképnek szerepe volt az átvételnél)
stupid, sztupid (mindkét ejtésváltozatban) < ang. stupid, 'hülye, idióta'
szájber, kíber < ang. cyber, 'számítógéppel generált, utópisztikus'
száker < ang. sucker, 'balek' (az interneten is használatos)
sziti < ang. city, 'város, központ'
szkinhed < ang. skinhead, 'bőrfejű'
szkip, szkipelni < ang. skip, 'átugorni, kihagyni'
szori < ang. sorry, 'sajnálom'
szpészes < ang. space, 'űr-hangulatú'
sztájliszt < ang. stylist, 'divatszakértő' (pejoratív értelemben is)
sztár < ang. star, 'közéleti híresség', teljesen beépült
sztenderd < ang. standard, 'átlagos, hétköznapi', kezd beépülni
sztori < ang. story, 'történet'
sztrít sztrítsz < ang. street(s), 'utcák'
szuper < ang. super, 'nagyon jó', beépült
tékit, tékit ízi < ang. take it easy, 'vedd könnyedén, csináld azt'
tiket < ang. ticket, 'jegy' jelentésben beépült a magyarba
tím < ang. team, 'csapat, munka, csoport'
top, topon van < ang. top, 'csúcson van, első'
totál < ang. total, 'teljesen, egészen'
trend, trendi < ang. trendy, 'divat, szokás, divatkövető'
triller < ang. thriller, 'szörnyű, borzalmas' jelentésben
ultra < ang. ultra, 'átlag feletti' (latin eredetű)
un < ang. fosztóképző (pl. unszimpatikus)
viner < ang. winner, 'nyerő, szerencsés személy'

volume < ang. volume, 'hangerő, intenzitás'

vörkölni < ang. work dolgozni jelentésben

xerox, xeroxolni < ang. xerox, 'fénymásolni'

zúmolni < ang. zoom, 'figyelni, nézni' (valószínűleg a számítógépes nyelvből jött)

Összegzés

A nyelvtudomány hosszú évekig hallgatott a szlengkutatás kérdéseiről. A nyelvújítás vulgarizmusnak, esztétikailag durvának, devianciának minősítette a jelenséget. Anglicizmusainkban, angol kölcsönzéseinkben a menthetetlen elangolosodás, a Hunglish fenyegető tendenciáját látták. Az angol jövevényszavak átvétele azonban nem speciális magyar folyamat. A francia, a német, a nyugat-európai nyelvek mind egyre gyarapodnak ilyen átvételekkel. A magyarba bekerült jövevényelemeknek a szókészlet egészéhez viszonyított aránya csekély, nem jelent veszélyt a nyelv önálló struktúrájára. Az angolból jött szleng vizsgálata közben viszont a nyelvfejlődés mechanizmusainak általános problémáira is választ kaphatunk. A nyelvészociológia, nyelvfilozófia, s különböző egymással érintkező tudományágak elemzése a szemléletességre, humorosságra, újszerűségre törekvő társadalmi tudat megnyilvánulási formáira mutathatnak rá. Ehhez a jövőbeli, multidiszciplináris munkához igyekeztem hozzáadni, új szempontokat felvetni dolgozatommal.

Felhasznált szakirodalom

- 1.Péter Mihály: Húsz év múlva (Régebbi és újabb gondolatok a szlengről). in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999. (szerk.: Fenyvesi Anna, Kis Tamás, Várnai Judit Szilvia)
- 2.Pavol Odaloš: Mi a szociolektus és mi a szleng?. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 3.Nahkola, Kari Saanilahti, Marja: A finn szleng, mint nyelvi és szociális jelenség. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 4.Forsskåhl, Mona: A szleng meghatározásáról. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 5.Stenström, Anna-Brita: A szlengtől a szlengbeszédig. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 6.Connie Eble: A szleng meghatározásáról. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 7.Cseresnyési László: Esszé a szlengről. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 8.Vlagyimir Sz. Jelisztratov: A szleng, mint passziológia. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 9.Galperin, I. R.: A szleng terminusról. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 10.Domasnyev, Anatolij I.: Társalgási nyelv, szleng, zsargon. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 11.Otto Jespersen: A szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 12.Eric Partridge: Szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 13.D.W.M.: Szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 14.Connie C. Eble: Szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 15.Andersson, Lars-Gunnar - Trudgill Peter: A szleng. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 16.Allen, I. L.: Szleng-szociológia. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 17.Chapman, Robert L.: Mi a szleng?. in: Mi a szleng?. Debrecen, 1999.
- 18.Kövecses Zoltán: Az amerikai szleng. in: A szlengkutatás útkai és lehetőségei. Debrecen, 1997.(szerk.: Kis Tamás)
- 19.Kis Tamás: Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához. in: A szlengkutatás útkai és lehetőségei. Debrecen, 1997.
- 20.Kövecses Zoltán: Magyar szlengszótár. Budapest, 1998.
- 21.Kardos Tamás - Szűts László: Diáksóder - Hogyan beszél a mai ifjúság?. Budapest.
- 22.Fazekas Erzsébet: A kábítószeresek nyelvhasználatáról. in: Egyetemi Szociológiai Dolgozatok 1. Budapest, 1993.
- 23.Kontra Miklós: A nyelvek közötti kölcsönzés néhány kérdéséről, különös tekintettel „elangolosodó” orvosi nyelvünkre. in: Nytud. Ért.\109. Budapest, 1981.

- 24.Ország László:Angol eredetű elemek a magyar szókészletben. in: Nytud. Ért.\93. Budapest, 1977.
- 25.Bartha Csilla: A kétnyelvűség alapkérdései. Budapest, 1999.
- 26.Vlagyimir Jeliszrtatov: Szleng és kultúra. Debrecen, 1998.
- 27.Pusztai Ferenc: Magyarul és magyarán. in: A magyar nyelv az informatika korában. Budapest, 1999. (Magyarország az ezredfordulón. Szerk.: Glatz Ferenc)
- 28.Józsa Barbara: A magyarországi kábítószerfogyasztók szlengje. Egyetemi Szakdolgozat. Debrecen, 1995.